

T.C.
ADALET BAKANLIđI
Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 19120602-010-06-02-0479-2014-405

20/02/2015

Konu : Soruşturma'nın Gizliliğı ve Basın Sözcülüğü

GENELGE
No: 153

Adil yargılanma hakkının en önemli unsurlarından biri olan masumiyet karinesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 6 ncı maddesinin ikinci bendinde; “Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğı yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır” şeklinde yer alan haliyle ilk bakışta yalnızca kovuşturma safhasında uygulanma imkânı bulacağı fikrini uyandırsa da, masumiyet karinesi, henüz şüpheli hakkında açılmış bir kamu davası ortada yokken, basın yoluyla veya resmî makamlar nezdinde öne sürülen isnatlar hakkında ve hatta gerektiğinde özel hukuk davalarında dahi uygulanabilecek bir ilkedir.

Masumiyet karinesinin etkisi, ceza davasının yalnız sonuçlarıyla ilgili değildir. Bu ilkenin; suçlama anından itibaren ceza muhakemesinin amacının, önceden belirlenmiş usul kuralları çerçevesinde maddi gerçeğe ulaşmak olduğu ve suç işlediğı ileri sürülen bireye, aralarında tutuklama gibi kişi hürriyetini ağır biçimde kısıtlayan ceza muhakemesi tedbirlerinin tatbik edilebileceğı göz önüne alındığında, yargılamanın belki de en önemli sujesi, aktörü olan şüpheli ya da sanık için önemli bir güvence sağladığı izahtan varestedir. Bu güvencenin tavizsiz bir şekilde gerçekleşebilmesi ve ceza muhakemesinde etkin bir koruma sağlayabilmesi için soruşturma'nın gizliliğı ilkesi hayati bir öneme sahiptir.

Hukukun üstünlüğüne dayalı, demokratik bir devletin vazgeçilmez unsurlarından biri olan basın özgürlüğü, toplumsal sorumluluğun bilinciyle masumiyet karinesine, kamusal çıkarlar ile şüphelinin veya sanığın kişisel çıkarlarını doğru değerlendirmeye uygun bir biçimde kullanılmalıdır. Ancak, özellikle soruşturma evresinde kamuoyunun doğrudan bilgilendirilmemesi sebebiyle gerçeğe aykırı haberler yayımlanabilmekte, bu durumda işlenen suçla ilgili olsun ya da olmasın masumiyet karinesi ya da lekelenmeme hakkı zarar görebilmektedir.

Basın meslek etiğine uygun olarak anılan ilkelere uyulmak suretiyle doğru bilgilerin temin edilmesine imkân sağlanabilmesi için medya mensuplarının yargı ile olan iletişiminin güçlendirilmesi ve diğer kanuni süreçler hakkında yapılacak bilgilendirmeler adalete ve yargıya olan güveni artıracaktır.

Konuya ilişkin olarak mevzuatımızda ayrıntılı hükümler yer almaktadır.

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının “Cumhuriyetin nitelikleri” kenar başlıklı 2 nci maddesinde; “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

“Temel hak ve hürriyetlerin niteliği” kenar başlıklı 12 nci maddesinin birinci fıkrasında; “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.”

“Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17 nci maddesinin birinci fıkrasında; “Herkes, yaşama, maddi ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

“Basın hürriyeti” kenar başlıklı 28 inci maddesinin ikinci fıkrasında; “Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.”

“Suç ve cezalara ilişkin esaslar” kenar başlıklı 38 inci maddesinin dördüncü fıkrasında; “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.”

“Mahkemelerin bağımsızlığı” kenar başlıklı 138 inci maddesinin birinci fıkrasında; “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.”

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Soruşturmanın gizliliği” kenar başlıklı 157 nci maddesinde; “(1) Kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.”

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “Gizliliğin ihlali” kenar başlıklı 285 inci maddesinde; “(1) Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için;

a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi,

b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir.

(2) Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

(3) Kanuna göre kapalı yapılması gereken veya kapalı yapılmasına karar verilen duruşmadaki açıklama veya görüntülerin gizliliğini alenen ihlal eden kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır. Ancak, bu suçun oluşması için, tanığın korunmasına ilişkin olarak alınan gizlilik kararına aykırılık açısından aleniyetin gerçekleşmesi aranmaz.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi halinde, ceza yarısına kadar artırılır.

(5) Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak algılanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayımlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükümlenir.

(6) Soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin haber verme sınırları aşılmaksızın haber konusu yapılması suç oluşturmaz.”

5187 sayılı Basın Kanununun “Basın özgürlüğü” kenar başlıklı 3 üncü maddesinde; “Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının

açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.”

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin “Soruşturmanın gizliliğinin uygulanması” kenar başlıklı 27 nci maddesinde; “Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz.”

Hükümleri yer almaktadır.

Ayrıca, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun “Yayın hizmeti ilkeleri” kenar başlıklı 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; “Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilmez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.” hükmüne yer verilmek suretiyle bu konudaki ilkeler ortaya konmuştur.

4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 24 üncü maddesinde de, kişilik haklarına yapılan saldırının unsurları belirtilmiş ve hukuka aykırılığı açıklanmış, 25 inci maddesinde ise, kişilik haklarına karşı yapılan saldırının dava yolu ile korunacağı belirtilmiş, benzer şekilde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 58 inci maddesinde de kişilik hakkının zedelenmesine yol açan saldırının yaptırımını düzenleme altına alınmıştır.

Öte yandan, soruşturma evresinin gizliliği; ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük ve insan haklarına saygılı bir şekilde maddî gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluktur.

Ülkemizde ve yabancı ülkelerde de örneklerine rastlandığı üzere, kimi zaman soruşturmanın gizliliği ilkesini ihlal edecek şekilde suçun şüphelilerine, delillerine, olay yerinin fotoğraf ve görüntülerine medyada yer verilerek yargısız infazlar sonucu insanlar derin üzüntüler yaşamakta ve masumiyet karinesi ihlal edilmektedir. Bu amaçla, 5271 sayılı Kanun ile gizlilik ilkesi kanun hükmü hâline getirilmiş, böylece kanun koyucu; kolluğa, basın ve yayın kuruluşlarına ve hiçbir merciye, suç işlediği şüphesi altında bulunan kişileri suçlu olarak ilan etme yetkisi vermeyerek şüpheli ve sanığın lekelenmeme hakkı ve delillerin güvence altına alınması hedeflenmiştir.

Diğer taraftan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) açılan davalar sonucu verilen mahkûmiyet kararlarından da anlaşılacağı üzere; kolluğun soruşturma aşamasında ifade alma ve özellikle delil elde etme sırasında başvurduğu işlemlerdeki bilgi eksikliği ile kimi zaman da soruşturmanın gizliliğine vurgu yapılarak belirtilen sebeplerle tazminata hükmedildiği bilinmektedir. Nitekim, AİHM bazı kararlarında bu ilkenin önemine vurgu yapmıştır.

Minelli -İsviçre kararında; masumiyet karinesinin genel bir tanımı yapılarak karineden ne anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Kararda; “Sanığın suçluluğu yasal olarak saptanmadan önce ve özellikle kendisinin savunma haklarını kullanma hakkına sahip olmadan onun suçlu olduğu hissini telkin eden bir adli karar, suçsuzluk karinesinin ihlalidir” denilmektedir.

Allenet de Ribemont -Fransa kararında; “Başvurucunun gözaltındayken Fransız polisinden bazı üst düzey rütbeli memurların hiçbir niteleme veya çekince getirmeden cinayetin teşvikçilerinden biri ve şeriki olarak gösterilmesi sonucu, kamuoyunda suçlu olduğuna inanılmasının sağlanmasının ve yargısal makamların olayları takdir tarzına zarar

vermesini masumiyet karinesinin ihlali olduğuna, masumiyet karinesinin sadece bir yargıç veya mahkeme tarafından değil ve fakat diğer kamu makamları tarafından da ihlal edilebileceği, Sözleşmenin 10 uncu maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün, bilgi edinme ve verme özgürlüğünü de içerdiği, bu nedenle Sözleşmenin 6 ncı maddesinin ikinci fıkrasının, yürütülmekte olan cezaî bir soruşturma hakkında yetkililerin kamuoyuna bilgi vermesini önlemeyeceği; ancak masumluk karinesine saygı gösterilmesi söz konusu olduğunda, bilginin tam bir takdir ve ihtiyatla verilmesi gerektiği,"

Y.B. ve diğerleri -Türkiye kararında ise; "...polis tarafından düzenlenen ve basına dağıtılan "basın açıklaması" nın içeriğinde başvuranların hiçbir fark gözetmeksizin "yasadışı örgüt" mensubu olarak gösterildiği, aynı şekilde söz konusu basın açıklamasına göre adı geçen şahısların İzmir'in farklı mekanlarında birçok suç işlediklerinin tespiti yönündeki ifadelerin başvuranların itham edildikleri suçları işlediklerini onaylayan değerlendirmeler şeklinde yorumlanmasının mümkün olduğu, bir bütün olarak ele alındığında, polis yetkililerinin tutumlarının, kanıtların başvuranların aleyhinde kullanılması yönünde önceden değerlendirilmesi ve kimliklerini kolayca ortaya koyan bilgilerin basına verilmesi göz önünde bulundurulduğunda bu durumun masumiyet karinesine saygı gösterilmesi ilkesiyle bağdaşmadığı, bu şekilde düzenlenen basın açıklamasının, bir yandan kamuoyunun başvuranların suçlu olduğuna inanmasını teşvik ettiği, diğer yandan yetkili hâkimlerin olayları değerlendirmesinde önyargılı davranmalarına neden olduğu,"

ifadelerine yer verilmiştir.

Bu itibarla;

1) Anayasa, AİHS, yukarıda anılan mevzuat hükümleri ve AİHM içtihatlarıyla tanınıp korunan, adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan masumiyet karinesi ile lekelenmeme hakkı, hâkim ve Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı ile mahkemelerin bağımsızlığı ilkeleri yanında ilgililerin kişilik hakları ve soruşturmanın gizliliği prensibi göz önünde bulundurularak;

a. Suçun önlenmesine ilişkin önleyici kolluk hizmetleri kapsamında kamuoyuna yönelik olarak yapılacak bilgilendirme yetkisinin mülki amirler ile kolluk amirlerine ait olduğunun nazara alınması,

b. Soruşturma evresinde kamuoyunun bilgilendirilmesinin yararlı ve gerekli olduğu durumlarda yazılı, ivedi hâllerde ise sözlü basın açıklamalarının Cumhuriyet başsavcısı ya da Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından basın sözcüsü olarak görevlendirilen Cumhuriyet savcısınca Cumhuriyet başsavcısının bilgisi ve onayı ile yapılması,

c. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca kovuşturma aşaması ile sınırlı olmak üzere hâkimlerin de basın sözcüsü olarak görevlendirilebileceği, görevlendirilen hâkimlerin bakmakta oldukları davalara ilişkin açıklama yapmamalarına ihtimam gösterilmesi,

2) Yazılı olarak yapılan açıklamaların ilgili adliyenin varsa internet sitesinde yayımlanması; sözlü basın açıklamalarının ise kayıt altına alınması,

3) Basın açıklamasından önce gerektiği takdirde ilgili Cumhuriyet savcısı ya da hâkim ile görüşülerek muhtemel yanlışlıklara mahal verilmemesi,

4) Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının medya programlarına katılmaları, röportaj verme ve söyleşi yapmaları gibi hususlarda Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulundan izin alınması,

5) Basın açıklamasının, kamuoyu nezdinde kişinin suçlu olduğu kanaatini uyandıracak mahiyette olmaması,

6) Basın sözcülüğü kurumuna işlerlik kazandırılabilmesi için, adliyelerde gerekli fizikî şartların ve teknik donanım ile sekreteryaya hizmetlerinin gecikmeye mahal olmaksızın tamamlanması,

7) Soruşturmanın gizliliğini ihlal eden kişi ya da kuruluşlar hakkında derhâl kanuni gereğine başvurulmak suretiyle masumiyet karinesinin zedelenmesinin önlenmesi ile kişilik haklarına saldırı imkânı verilmemesi, kişilerin onurlarını kırıcı, küçük düşürücü, siyasî görüşleri açıklayıcı mahiyette veya bu anlamlara gelebilecek nitelikte ifadeler ve davranışlar ile soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek açıklamalara yer verilmemesi, gizli kalması gereken hususların açıklanmaması,

8) Soruşturmanın gizliliği ilkesi, kişilik hakları ve masumiyet karinesi ile delillerin güvence altına alınması hususları göz önünde bulundurularak;

a. Gözaltındaki kişilerin suçlu olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkarılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmemesi, soruşturma evrakının basın organlarında yayımlanmasının önlenmesi,

b. Soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyerek istediği belgelerin bir örneğini alan şüpheli ya da müdafii, mağdur ya da şikâyetçi ile suçtan zarar gören ve vekillerinin gizli kalması gereken hususları açıklamamaları yönünde uyarılması,

c. Soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek ve gizlilik ilkesine sadık kalınmak kaydıyla, kamu görevlileri hakkındaki ön inceleme ve idari nitelikteki soruşturmalarda sürelerin kısahği dikkate alınarak, görevli müfettiş veya muhakkiklerin talep etmeleri hâlinde, başka yolla temini mümkün olmayan delillerin birer örneğinin dizi pusulasına bağlanarak verilmesi,

Konularında gereken dikkat ve özenin gösterilmesini rica ederim.

Bekir BOZDAG
Bakan